

РУСЕНСКА УЧЕНИЧЕСКА МАТЕМАТИЧЕСКА ШКОЛА

На Първата международна математическа олимпиада (ММО) в Румъния през 1959 г. Русенски окръг има свой участник – **ТОДОР ПЕНЕВ ТОДОРОВ** от гимназията в гр. Две могили. Това високо постижение естествено раздвижва математиците и обществеността в града и окръга.

През 1960 на Бюрото на ОК на БКП взема решение за коренно преустройство на работата по математика в класните и извънкласните форми. Учителите, учениците, а и самите училищни ръководства заживяват още повече с проблемите и предизвикателствата на математиката. Значително се увеличава мрежата от кръжоци по математика, като от 6 през учебната 1959/60 година те нарастват на 23 през учебната 1960/61 година. Сериозно се засилва не само интересът на учениците, но и на родителите им към изучаването на математиката въобще и в частност към извънкласните форми, където талантливият ученик може да израсне като личност с изявени математически знания и умения, гарантиращи успешната му професионална реализация по-нататък.

Като логическо следствие от този подем се появява **Русенската ученическа математическа школа (УМШ)**, плод на творческите търсения на тогавашния инспектор по математика в Русе **КОСТАДИН МАНАСИЕВ** и на неуморния ентузиазъм, всеотдайност и дълбоки математически познания на учителя по математика във Вечерната гимназия **ДОЧО ТОДОРОВ ДОЧЕВ**, сега з.д.о., професор, доктор по математика.

По инициатива на тези **двама истински български възрожденци** през 1960 г. на много места в гр. Русе се появява обява, че се набират кръжочници по математика. Около 800 души се събират в двора на Вечерната гимназия. Очаквани се десетки, а идват стотици. Каква радост е това за инициаторите и за всички будни учители по математика. Но какво да ги правят толкова много? Образувани са по 2 групи от по 30–40 ученици за всеки клас от VII до XI.

ТОВА Е НАЧАЛОТО

Още в самото начало издирването на талантливи ученици по математика и сериозната работа с тях става важно обществено дело, започва да се изгражда **ОРГАНИЗАЦИЯТА, СИСТЕМАТА НА РАБОТА** и след това не закъсняват положителните резултати.

Първите кръжоци са основата на **УМШ** към тогавашния **Пионерски дом**, по-късно към **ОСМТ, ОСМТА** и сега Център за ученическо, техническо и научно творчество (ЦУТНТ).

В УМШ са обхванати най-добрите и най-перспективните ученици от VII до XI клас в града и окръга. Занятията се провеждат два пъти седмично по два часа. Едни от първите обичани преподаватели по математика в школата са **Дочо Тодоров Дочев, Трифон Семков, Кръстю Джапунов, Емил Петров, Митко Йотов Кунчев и Анелия Пенкова**. На успешно завършилите учебната година в УМШ се издават специални удостоверения, с които те се записват в следващия клас на школата. Тези от тях, които не получават такива удостоверения, отпадат и на тяхно място се приемат ученици, неучаствали предната година, но проявили високи знания и умения в изминалата олимпиада по математика. Вратите на школата са широко отворени и във всеки един момент те можеха да бъдат прекратени от всеки ентузиазизиран и перспективен в математиката ученик.

За УМШ в гр. Русе още от основаването ѝ е характерно образуването и функционирането на така наречените **специализирани групи**. Тези групи съществуват, разбира се, с **известно развитие на идеята и естествено и с криволици** през цялата история на школата. Отначало те са комплектувани за всеки клас. Впоследствие обаче, когато силно нарастват изискванията към учениците, готвещи се за национални състезания и ММО, става очевидно, че не може да бъде отличен състезател този ученик, който в поредния клас усвоява училищния програмен материал и чак след това изучава допълнителния факултативен и извънкласен материал по математика. Всичко това налага още тогава да се помисли за така нареченото **„изпреварващо обучение“** по математика на ученици, които са с изявени способности, наклонности и упоритост при овладяването на математическите знания.

Така се стига до идеята за създаване на една **елитна специална група** ученици от VIII до XI клас, които са изявили своите математически способности, имат изключителни постижения в математическите състезания и огромно желание за дълбоко изучаване на математиката. Обучението в тази група се води по специална програма със засилена индивидуална работа, като се набляга особено на самостоятелното овладяване от учениците на учебния и допълнителния материал от по-горните класове.

Влизането, а и оставането в тази група е много трудно – освен доказаните по-рано много добри изяви трябва и състезателни, спортни качества.

Специалната група е сформирана и постоянно се поддържа нейният висококачествен състав. Тя е отворена система, като този, който не може да издържи на високото темпо и високите изисквания, може във всеки момент да напусне и да се измести в обикновена група, а онзи, чието ниво се е вдигнало съществено над нивото на обикновената група, винаги може да поиска да влезе в **специалната група**. Там **всеки помага на всеки** с каквото знае и каквото може.

Именно с този начин на работа Русенската УМШ създаде чудесни условия за поставянето на **няколко своеобразни рекорда** в страната в извънкласната работа по математика:

1. Върхови са годините **1964, 1968, 1969** и **1988**, когато Русенската ученическа математическа школа е имала по **трима участници в отбора на България на ММО**:

1964 – Светослав Йорданов Билчев, Димитър Ничев и Петър Рашков

1968 – Дикран Дикранян, Иван Гинчев и Димо Димов;

1969 – Степан Терзиян, Георги Попов и Виржиния Христова;

1988 – Добромир Димитров, Камен Алексиев и Звезделина Станкова;

2. Върх на индивидуална изява е **трикратното последователно участие на Цанко Дончев в ММО през 1973, 1974 и 1975 г.** и на **Светослав Колев** в международни олимпиади по информатика (**МОИ**) през **2003, 2004 и 2005** година. Цанко Дончев още като ученик в VIII клас през 1972 година на подборния кръг за участие в ММО получава награда за най-млад и много добре представил се участник.

3. Високо постижение е **последователното двукратно участие в ММО на 14 ученици от УМШ – Русе**: Светослав Билчев, Петър Рашков, Дикран Дикранян, Димо Димов, Степан Терзиян, Виржиния Христова, Илко Първанов, Пламен Стефанов, Евгени Белогай, Тодор Митев, Звезделина Станкова, Добромир Димитров, Камен Алексиев и Борислав Деянов.

4. По едно **участие в ММО имат 14 ученици**: Тодор Тодоров, Димитър Касабов, Гарабед Минасян, Светлозар Рулински, Димитър Ничев, Лидия Ващинска, Раденко Радков, Иван Гинчев, Георги Попов, Огнян Енчев, Светослав Савчев, Борис Ковачев, Юри Кандиларов и Николай Матеев.

Общо **Русенската УМШ има 45 участия в ММО**, реализирани от **29 нейни възпитаници**. Към тях трябва да добавим и **6 участия в Балканиадата по математика** на Николай Матеев (1986 г.), Звезделина Станкова (1986 г.), Юри Димитров (1989 г.), Борислав Деянов (1993 г.) и Диана Митева (две Балканиади за ученици до 15,5 години в Пловдив и Охрид).

В статията на Светослав Билчев и Петър Рашков, излязла през **1991 г. в „Mathematics Competitions”, Australia**, се прави сравнение между градовете в България и бившия СССР по брой участия в ММО за първите 30 олимпиади. По абсолютен брой участия Русе е на четвърто място след Москва, София и Петербург, но по относителен коефициент на брой участия към населението на града в хиляди Русе е безапелационно на първо място с 21,99 далеч напред преди следващите го градове със своите относителни коефициенти, не надминаващи 16,98.

Постепенно създадената школа печели авторитет сред обществеността в Русенски окръг и в страната. В лицето на **Емил Петров** школата получава и своя пръв директор, който организира и ръководи дейността ѝ. Увеличава се и обхватът на школата – включват се и ученици от III до VII клас, като изключително необходим фундамент за постигане на високи постижения в най-горните класове.

Заслужава да се отбележи, че някои преподаватели в школата, традиционно обучаващи учениците от последните класове, преподават и на тези от III, IV и V

класове, за да култивират у тях още отрано духа, царящ в **специалната група** и даващ такива високи постижения.

Изключително важен момент в живота на УМШ (от 1969г.) е завръщането на нейни възпитаници, завършили отлично висшето си математическо образование и включването им активно в работата на школата, споделяйки своите високи знания и опит от ММО. Това са: Светослав Билчев, Дочо Трифонов Дочев, Петър Рашков, Иван Гинчев, Степан Терзиян, Огнян Енчев, Бисер Маджаров, Светослав Гайдов, Цанко Дончев и много други. По тяхна инициатива и по примера на Малая Кримская Академия през 1970г. в гр. Русе на основата на съществуващата УМШ е изградена **първата в страната Русенска ученическа академия** с три отделения - за ученици от III до V клас, от VI до VIII клас и от IX до XI клас.

Признание за авторитета на Русенската ученическа математическа школа е **утвърдилата се вече от 26 години**, по предложение на секцията на СМБ и Ръководството на УМШ - тогава в лицето на проф. Дочев, **най-крупна проява в страната** по математика - **Зимните математически състезания (ЗМС)**. За първи път те се провеждат в Русе на 17.05.1982г. За първи път се провеждат национални състезания с участие на ученици, за първи път се провежда национално състезание по информатика с участие на 18 ученика от 9 окръга. През 1984г в Русе, пак по време на ЗМС се провежда и първото национално състезание по математическа и компютърна лингвистика (МКЛ).

По-късно състезанията по информатика се разширяват, като последователно се появяват Пролетен турнир - Пловдив, Републиканска олимпиада, Международна олимпиада, Балканиада, Пролетен турнир - Благоевград, Пролетен турнир - Ямбол и Есенен турнир - Шумен.

Русенската УМШ **има 8 участия в МО по информатика:**

- Теодор Тончев (1989 и 1990) - златни медали в Правец, България и Минск, СССР;
- Борис Димитров (1994) - сребърен медал в Стокхолм, Швеция;
- Георги Димитров (1995) - бронзов медал в Айнхховен, Холандия;
- Петър Събев (2000) в Пекин, Китай;
- Светослав Колев (2003) - бронзов медал в САЩ, (2004) - сребърен медал в Гърция и (2005) - сребърен медал в Полша;

и 6 участия в Балканска олимпиада по информатика (БОИ):

- Георги Димитров (1995) - бронзов медал във Варна, България;
- Петър Събев (2000) - бронзов медал в Скопие, Македония.
- Стоян Христов (2001) – сребърен медал в Албания;
- Светослав Колев (2003) – сребърен медал в Румъния, (2004) сребърен медал в България;
- Георги Гюрчев (2007) – бронзов медал Белград

Може да се удивляваме на апостолската работа на доц. **Каталина Григорова**, която е неизменен лектор и ръководител на отборите през всичките тези години, работейки рамо до рамо с гл. ас. Пламенка Христова и д-р Даниела Тодорова.

Състезанията по математическа и компютърна лингвистика също се разширяват. За историята трябва да се отбележи, че през 1982г. в Пловдив се провежда експериментално състезание по МКЛ, а в Стара Загора - първи международен турнир по МКЛ. През 1984г. в Пловдив се провежда и първото състезание по МКЛ за ученици от езикови училища.

Участници в Международната олимпиада по математика и лингвистика в Москва са:

- Николай Бързев - 1990г.;
- Лина Петракиева - 1991г.;
- Иван Добрев – 2001г. второ място и 2002г. първо място;

На международните олимпиади по МКЛ има следните участия:

- Иван Добрев – 2003г., Боровец трето място, 2004г. Москва първо място и 2005г. първо място;
- Радина Петрова – 2004г. Москва;

- Деница Димитрова – 2004г. Москва;

Школата по МКЛ в гр. Русе е една от най-силните школи в България през последните години. Тя дължи успехите си на неуморната работа на ръководителите: **Галя Дочева (1984 - 1989г.), Боряна Куюмджиева и гл. ас. Илиана Раева (от 1986 и досега).**

Нова форма на участие на ученици в извънкласната работа е провеждането на състезание по информатика “От ученици за ученици”, в което вече четвърта година организатори, съставители на задачите, квестори и проверяващи са ученици от ученическата секция на СМБ. Финансово състезанието се осигурява от приходите на СМБ-Русе.

Всички тези резултати се дължат на неуморния труд на учители като з.у. Матей Попов, Йордан Йорданов, Коста Стефанов, Любомир Динков, Митко Йотов Кунчев, Николай Нечев, Вяра Петрова, Петра Златева, Катинка Кузманова, Иван Василев, Цаньо Цанев, Михаил Тънмазов, Емил Петров, Стойчо Иванов, Иванка Минева, Петър Кирилов Петров, Митко Христов Кунчев, Ганка Димитрова, Тодорка Цветкова, Анелия Пенкова, Стоян Дочев, Ангел Маринов, Маргарита Манукова, Марина Атанасова, Е. Събева, Е. Аврамова, Мирослава Костадинова, Росен Чапаров, Боряна Куюмджиева, Л. Станков, Лидия Рачева, Йорданка Димитрова и Недка Стоянова, на инспекторите по математика Костадин Манасиев, Трифон Семков, Даню Михайлов и Диана Миланова, на университетските преподаватели проф Дочо Дочев, доцентите Св. Билчев, Петър Рашков, Дочо Тр. Дочев и Степан Терзиян, Стефчо Доков, Румен Раев, Тодор Митев и Юрий Кандиларов, на директорите на ЦУТНТ Първанов, Светослав Мирчев, Петинка Илиева и Велислав Йончев.

В тази дейност на просветители на математиката, информатиката и математическата лингвистика русенци винаги са подпомагани, съветвани и напътствани от много колеги от София и други градове в страната. Изключително значение за развитието на извънкласната работа имат акад. Л. Илиев, акад. П. Кендеров, акад. Благовест Сендов, чл.кор. Стефан Додунеков.

С риск да бъдат пропуснати имена, ето един списък на участници от различните направления на УМШ, намиращи се в момента в чужбина, учещи или работещи в световно известни университети, научни центрове, банки, фирми и др. Това са: Огнян Енчев, Светослав Гайдов, Здравко Милушев, Росица Додунекова, Звезделина Станкова, Янка Стерева, Евгени Белогай, Георги Попов, Бисер Маджаров, Елмира и Ивелина Попови, Людмил Кацарков, Силвия Енчева, Стефчо Доков, Николай Генов, Борис Ковачев, Георги Димов, Таня Стоянова, Евгени Никос, Искра Стратева, Пламен Стефанов, Деян Палежев, Николай Стойков, Развигор Осиковски, Лъчезар Стоянов, Николай Матеев, Борислав Деянов, Мирослав Караманев, Любомир Борисов, Теодор Тончев, Георги Тулешков, Генчо Нанков, Румяна Ценкова, Даниела Тодорова, Владимир Баджачев и много други.

По повод честването на 40 годишнината на УМШ, **Звезделина Станкова** - една от първите 15 таланти в България, получили американски стипендии за следване в САЩ, **доктор по математика в ХАРВАРД**, бивша участничка в две Международни математически олимпиади – през 1987 г. в Куба и през 1988 г. в Австралия, и в Балканиада – 1986 г. споделя с доц. Билчев за годините на обучение в УМШ - Русе и за участието си в различни математически състезания, следното:

“Бих искала да подчертая, че ако не бях участвала в УМШ в гр. Русе, аз не бих постигнала толкова много в математиката. Действително моят интерес към математиката беше стимулиран и разширен огромно по време на моето участие в УМШ. Моето представяне в Международни математически олимпиади и по-късно в **САЩ в БРИНМОР КОЛИДЖ и УНИВЕРСИТЕТА ХАРВАРД** винаги беше базирано на широката и дълбока основа от математически знания и математически опит, придобит в УМШ – Русе.

Едно друго нещо също е много важно да бъде отбелязано – това е създаването на **San Francisco Bay Area Математически школи (Math Circles)** по подобие на Източно-европейските математически школи и специално по подобие на Русенската ученическа математическа школа. Заедно с руски и американски математици и учители аз създадох няколко математически школи от които най-забележителна е **Berkeley Математическата школа**, която има занятия 2 часа всяка неделя в Калифорнийския университет в Berkeley. За последните три години,

откакто съществуват школите, ние успяхме да повдигнем нивото на математическите знания и интереса у младите математици толкова много, че последната зима 10 от 30-те ученици, поканени на тренировъчен лагер в САЩ за Международната математическа олимпиада, бяха наши Bay Area ученици. За последните три години ние винаги имахме участник в отбора на САЩ за Международната математическа олимпиада, а през последното лято даже двама – те донесоха три златни и един сребърен медал от ММО. Аз лично съм един от ръководителите на отбора на САЩ през последните три години.

Такива математически школи са относително непознати в САЩ и ние бяхме първите, които създадох високо организирани и признати математически школи в САЩ. Няма да е нескромно, ако кажа, че аз съм главният създател и главният координатор на целия този проект и че целият модел бе базиран на моя скромнен опит от Русенската УМШ.

Пълната програма на нашата математическа школа може да се прочете в <http://mathcircle.berkeley.edu/>, включваща академическата програма, основните теми, лектори и даже кратко съдържание на лекциите.”

Това писмо показва как нашия опит до 1989 година е реализиран почти едно към едно на американска земя при американски условия, където определено обръщат повече внимание на средния и даже на слабия ученик, отколкото на бъдещите математически таланти. Те тръгват по пътя, извървян от нас отдавна, и то, използвайки не само модела в подробности, а и умовете, създадени у нас.

През август 2000.г., в Япония, Александър Сойфер от Университета в Колорадо с гордост заявява, че е в един екип със Звезделина вече няколко години като проверяващи на последните кръгове на математическата олимпиада в САЩ

Какво признание за българската математика, за Русенската математическа школа, за множеството талантиливи нейни ученици, преподаватели и ръководители!